

بررسی نیازهای آموزشی درس تربیت بدنی و ورزش مدارس متوسطه ایران

دکتر رحیم رضایی نژاد^۱، دکتر مهر علی همتی نژاد^۲، دکتر حمید محبی^۳،
سیدمحمد نیازی^۴

پژوهشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

تاریخ دریافت مقاله: ۸۶/۹/۲۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۸۷/۱۱/۲۹

چکیده

هدف این تحقیق، بررسی نیازهای جسمانی، شناختی و عاطفی دانش آموزان از دیدگاه معلمان و متخصصان تربیت بدنی، والدین و دانش آموزان برای تعیین محتوای آموزشی درس تربیت بدنی و ورزش در مدارس متوسطه ایران بوده است. نمونه آماری تحقیق را ۳۸۵ نفر از متخصصان تربیت بدنی، ۲۶۱۰ نفر از معلمان تربیت بدنی، ۱۰۱۲ نفر از والدین دانش آموزان دبیرستانی و ۱۰۷۹ نفر دانش آموز (۵۴۷ دختر و ۵۳۲ پسر) کلاس‌های اول الی سوم دبیرستان تشکیل داده‌اند. متخصصان و معلمان تربیت بدنی به صورت انتخابی هدفدار و دانش آموزان و والدین آنها به صورت تصادفی هدفدار چند مرحله‌ای از جمعیت مراکز ۲۴ استان کشور گزینش شدند. با مرور مبانی و پیشینه تحقیق و پس از سه مرحله ساخت ابراز و مطالعه راهنما، پرسشنامه محقق ساخته با ثبات درونی ۰/۹۷-۰/۷۱ در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت، تا از بین ۱۲ نیاز جسمانی، ۱۵ نیاز ورزشی، ۱۵ نیاز شناختی و ۱۵ نیاز عاطفی، فقط ۵ نیاز را انتخاب و اولویت بندی نمایند. برای تکمیل پرسشنامه والدین و دانش آموزان، از روش مصاحبه استفاده شد و زمان پاسخگویی بین ۲۰-۳۵ دقیقه بود. اولویت این نیازهای آموزشی از دیدگاه آزمودنی‌های تحقیق، از آزمون کروسکال والیس در سطح $p \leq 0/05$ مقایسه شدند.

نتایج تحقیق نشان داد که از بین نیازهای جسمانی، نیاز به حفظ وضعیت بدنی هنگام حرکات و تمرینات سبک و آسان، تمرینات قدرتی و استقامت عضلانی و انواع بازی‌ها در اولویت بالایی قرار

۱ و ۳. دانشیار دانشگاه گیلان

۲. استادیار دانشگاه گیلان

۴. مربی دانشگاه آزاد جیرفت

دارند. آموزش دو و میدانی، فوتبال، بسکتبال و والیبال در بین نیازهای مهارتی، افزایش شناخت دانش‌آموزان نسبت به وضعیت بدنی، بهداشت و سلامت، اصول تمرین و آمادگی جسمانی و تغذیه از بین نیازهای شناختی در اولویت بالایی قرار داشتند. همچنین برخورداری از بدن متناسب، ظاهری شاداب، سرگرمی و لذت بردن، رفع خستگی و شرکت در مسابقات جزء بالاترین نیازهای عاطفی دانش‌آموزان بودند. البته از دیدگاه آزمودنی‌ها بین میانگین رتبه اکثر نیازهای جسمانی و مهارتی تفاوت معنی‌داری وجود داشت؛ در صورتی که بین میانگین رتبه نیازهای شناختی و عاطفی اجتماعی دانش‌آموزان از دیدگاه آزمودنی‌ها توافق نظر بیشتری وجود داشت. در این تحقیق، بر اساس میزان توافق نظر آزمودنی‌ها، چند مدل برای تدوین محتوای درس تربیت بدنی پیشنهاد شده است.

کلیدواژه‌های فارسی: برنامه درس تربیت بدنی مدارس متوسطه، نیازهای جسمانی، مهارتی، شناختی و عاطفی

مقدمه

درس تربیت بدنی و ورزش، بخشی سازنده در برنامه‌های آموزشی مدارس و وسیله و روشی برای تأمین سلامتی، نشاط و تعادل هیجانی و تربیت اجتماعی است. از این رو دستیابی به چنین اهداف ارزشمندی، فقط از راه تدوین برنامه‌های نظام‌دار و هدفمند امکان‌پذیر است (۱). در تنظیم چنین برنامه‌ای نیز نمی‌توان نیازهای فراگیران را نادیده گرفت، بنابراین در دروسی که اثرات عاطفی و اجتماعی خاصی دارند (مانند درس تربیت بدنی) باید نظرات و دیدگاه‌های مختلف را جویا شد.

در نظام برنامه‌ریزی درسی کشور که به صورت متمرکز انجام می‌گیرد، نیازسنجی را می‌توان به‌عنوان حلقه گمشده نظام برنامه‌ریزی درسی نام برد (۲، صص: ۱-۶). اگر نیاز به مثابه خواست^۱، ترجیحات^۲ و نظرات^۳ افراد تعریف شود؛ پس تغییرات در هر برنامه باید مورد خواست یا مطلوب اکثریت یک گروه یا جامعه باشد (۳، صص: ۴۴-۴۲). نظرات افراد متخصص و حرفه‌ای برای تعیین نیازهای دانش‌آموزان، احتمالاً ذهنی و جهت دار است، احتمال می‌رود دانش‌آموزان و والدین، دانش، تجربه و قضاوت کافی را برای تشخیص نیازهای دانش‌آموزان

1. Want
2. Preference
3. Views

نداشته باشند (۴، صص: ۲۳ و ۲۴). هرچند، اولویت هر نیاز نسبی است، ولی باید از نظرات و دیدگاه گروه‌های مختلف به عنوان مبنای برنامه‌ریزی استفاده کرد.

مهم‌ترین هدف مطالعات نیازسنجی، فراهم آوردن اطلاعات برای برنامه‌ریزان است. گام اول و مقدماتی در برنامه‌ریزی آموزشی، تعیین نیازهای آموزشی است که بخشی از برنامه‌ریزی و یا بخشی از ارزشیابی یک برنامه است (۵). اطمینان از نیازها و مشارکت فعال فراگیران، دو اصل کلیدی در فرایند برنامه‌ریزی درسی است و تناسب برنامه‌های موجود با نیازهای متغیر فردی و گروهی ضروری است (۶، ص ۱۰۵). از نظر گروه مشاوران یونسکو، تشخیص نیاز اولین گام در برنامه‌ریزی است (۷، صص: ۶۱-۵۹) که این نیازهای آموزشی باید تعریف شوند، چه کسی باید نیازهای مذکور را تعریف کند و نیازهای گروه‌های مختلف چیست؟ بنابراین در برنامه‌ریزی درسی ابتدا باید نیازها را شناخت، سپس اهداف را تعیین و در نهایت برنامه‌ریزی درسی را آغاز کرد (۸).

البته آنچه که عملاً در برنامه ورزش و تربیت بدنی باید اجرا شود، با سایر برنامه‌های درسی مدارس متفاوت است (۹ و ۱۰)، دانش‌آموزان بیشتر، متمایل به انجام فعالیت بر اساس نیازها و علائق خود هستند تا آنچه که در کتاب یا دستورالعمل‌ها تدوین شده است. در برنامه‌ریزی درسی، مرحله تجزیه و تحلیل یادگیرنده به بررسی ویژگی‌ها، نیازها و علایق فراگیران وابسته است؛ از این رو، افراد مختلف باید به فراخور توانایی خود در برنامه‌ریزی مشارکت داشته باشند تا بتوان با شناسایی اهداف و نیازهای مهم و دارای اولویت، محتوای آموزشی مناسبی فراهم آورد (۱۱ و ۱۲). با این وجود، تاکنون در مورد نیازهای آموزشی درس تربیت بدنی مدارس کشور، بررسی‌های زیادی انجام نگرفته است، چون ماهیت و همچنین مشکلات ویژه درس تربیت بدنی سبب شده است که اکثر تحقیقات در چند دهه اخیر بر مسایل و مشکلات مختلف این درس متمرکز شوند (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸) و نیازهای آموزشی کمتر مورد مقایسه و اولویت‌بندی قرار گیرد، به ویژه اینکه هنوز مشخص نیست که از دیدگاه کارشناسان و والدین دانش‌آموزان کدام نیازها اولویت بیشتری دارد و آیا اصولاً توافقی در این زمینه وجود دارد یا خیر.

با توجه به وجود مشکلات فراوانی که در برابر اجرای بهترین برنامه درسی در مدارس کشور وجود دارد؛ اما از سال ۱۳۷۸ تلاش‌های زیادی برای غنی‌سازی و تقویت درس تربیت بدنی از سال ۱۳۷۸ از سوی نویسندگان و محققان قرار گرفته است (۲۳ و ۲۲، ۲۱، ۲۰، ۱۹)، مثلاً، اعتباریابی نظری برخی از کتاب‌های راهنمای معلم تربیت بدنی در دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی سازمان

پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش و اصلاح برنامه‌دانی تربیت بدنی توسط کمیسیون تخصصی برنامه‌ریزی و تألیف آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و کارو دانش، از اقدامات مهم در این زمینه است (۲۴).

نیازهای آموزشی، نشان‌دهنده تقاضاهای آموزشی یا ضرورت و اهمیت آموزش‌های معینی در برنامه است و این نیازها مبنایی برای برنامه‌ریزی و تدوین محتوای آموزشی است. زمینه‌های تحقق پاسخگویی به نیازها، از طریق برنامه‌دانی و پیش‌بینی‌های آموزشی فراهم می‌آید (۲۵)، (۲۶، ۲۷). در همین رابطه ویلگوس^۱، یکی از عوامل مؤثر در برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی را علایق شاگردان، نگرش افراد جامعه و عقاید والدین می‌داند (۱۲) و آنارینتوتا^۲ نیز یکی از روش‌های متناسب بودن اهداف این درس را هماهنگی و سازگاری اهداف با نیازهای شاگردان می‌داند (به نقل از منبع ۲۸). لیدر^۳ بیان می‌کند که مدرسه و معلم در برنامه‌ریزی و اجرای فعالیت‌ها باید توجه بیشتری به دانش‌آموزان داشته باشند (۲۹) و حتی ترودنا^۴ و همکاران، پاسخگویی به نیازهای دانش‌آموزان دوره‌های تحصیلی پایین‌تر را مهم‌تر از دوره‌های بالاتر می‌دانند. البته هرکدام از محققان نیز روش‌های خاصی را برای پاسخگویی به نیازها به کار برده‌اند. مثلاً، کوآترمن و همکاران^۵ بیان می‌کنند که توجه به شیوع کم‌حرکی در جامعه، بر ارتقای آمادگی جسمانی و آموزش مهارت‌های اساسی حرکتی در کلیه نهادهای آموزشی تأکید می‌نمایند (۳۰). نتایج چندین پژوهش مرتبط با موضوع در کشور نشان می‌دهد که مفهوم

نیازسنجی از جنبه‌های مختلف مورد توجه محققان بوده است (۱۵، ۱۷، ۱۸). در تحقیق مظلومی‌سادات و همکاران با عنوان نیازسنجی درس تربیت بدنی مدارس ابتدایی دختران؛ به جای بررسی نیازهای دانش‌آموزان، وضعیت جاری و فعلی درس تربیت بدنی از ابعاد گوناگون و از

دیدگاه معلمان بررسی شده است (۱۸). در تحقیق شهرام علم، موضوع تهیه و تدریس کتاب درس مربوط به تربیت بدنی برای همه دوره‌های تحصیلی مورد توجه قرار گرفته است (۱۶).

بررسی وضعیت اجرای درس تربیت بدنی و ورزش دوره دبیرستان در کشورهای مختلف نشان می‌دهد که در ژاپن تربیت بدنی در کنار بهداشت تدریس می‌شود. در کوبا، بر رشته‌های ورزشی مختلف تخصصی، در انگلستان بر فعالیت‌های شدید جسمانی، در استرالیا بر فعالیت‌های اوقات

-
1. Willgoos
 2. Annarinoeta, 1993
 3. lidor
 4. Trudeau et al, 1998
 5. Quarterman et al, 1996

فراغت، در فنلاند بر حرکات اصلاحی و بهداشت و در برزیل نیز بر متغیر بودن برنامه درسی تأکید می‌شود (۹). در این تحقیق، آنچه به مثابه نیاز دانش‌آموزان مورد پژوهش قرار گرفته، نیازهایی است که بر اساس اهداف تربیتی هارو در سه حیطه شناختی، عاطفی و روانی - حرکتی تنظیم شده است (۸). اهداف تربیتی در حیطه روانی - حرکتی نیز توسط بلوم توسعه یافته است (۳۱). این سه حیطه به عنوان سه هدف اختصاصی درس تربیت بدنی توسط متخصصان و کارشناسان تربیت بدنی در نظر گرفته شده است (۸، ۱۹، ۲۵، ۲۶) و برنامه‌های درسی و محتوای آموزشی درس تربیت بدنی نیز بر اساس این اهداف اختصاصی تنظیم می‌شود.

در کشور ما هنوز مشخص نشده است که از نظر دانش‌آموزان، معلمان، متخصصان و والدین نیازهای آموزشی درس تربیت بدنی در چه اولویتی قرار دارد؟ آیا دیدگاه این گروه‌ها متفاوت است؟ آیا می‌توان این اولویتهای آموزشی را در برنامه درسی دانش‌آموزان دوره متوسطه برآورده ساخت؟ و یا آنها چه نوعی از تمرینات و رشته‌های ورزشی را مورد نیاز خود می‌دانند و به دنبال کدام نیازهای عاطفی هستند؟ بنابراین هدف اصلی این تحقیق، مقایسه اولویت نیازهای آموزشی مرتبط با اهداف اختصاصی درس تربیت بدنی مدارس متوسطه از دیدگاه آزمودنی‌های تحقیق است تا میزان توافق یا اختلاف نظر آزمودنی‌ها در مورد رتبه هر یک از نیازها برای تدوین محتوای آموزشی مشخص شود.

روش‌شناسی

این پژوهش از نوع توصیفی بوده که با روش پیمایشی انجام گرفته است.

جامعه آماری و نمونه تحقیق

کلیه متخصصان (دارندگان مدارک کارشناسی ارشد و دکتری تربیت بدنی)، معلمان، دانش‌آموزان و والدین دانش‌آموزان ساکن مراکز ۲۴ گانه استان کشور (به جز استان‌های سیستان و بلوچستان، فارس، یزد، و هرمزگان) جزء جامعه آماری تحقیق بودند. بر اساس تشکیل جلسه مشترکی با حضور ناظر طرح، نماینده دفتر تحقیقات و توسعه تربیت بدنی وزارت آموزش و پرورش، نماینده پژوهشکده تربیت بدنی و محقق و بر اساس اطلاعات موجود، به ترتیب ۱۰۰۰، ۲۰۰۰، ۲۱۶۰ و ۱۸۰۰ نفر به عنوان نمونه آماری تحقیق برای سه دوره تحصیلی در ۲۴ شهر برآورد شدند. معلمان و متخصصان تربیت بدنی به صورت غیر تصادفی انتخاب شدند که این امر با مراجعه حضوری همکاران اجرایی به مراکز آموزشی و واحدهای تربیت بدنی آموزش و پرورش شهرها انجام گرفت. انتخاب نمونه دانش‌آموزان و والدین کاملاً تصادفی و بر

اساس نوع جنسیت دانش‌آموزان و والدین برای هر یک از کلاس‌ها انجام شد. با توجه به گستردگی و مشکلات اجرای طرح، فقط تعداد ۳۸۵ متخصص تربیت بدنی (۱۴۷ زن و ۲۳۸ مرد) و تعداد ۲۶۱۰ معلم تربیت بدنی برای تعیین نیازهای دانش‌آموزان هر پایه کلاس اول الی سوم متوسطه و ۱۰۷۹ دانش‌آموز (۵۴۷ دختر و ۵۳۲ پسر) از کلاس‌های اول الی سوم دبیرستان و همچنین ۱۰۱۲ نفر از والدین دانش‌آموزان دوره متوسطه فقط برای تعیین نیازهای دانش‌آموزان در این تحقیق شرکت کردند. در هر شهر ۳۶ دانش‌آموز (۱۸ دختر و ۱۸ پسر) از سه کلاس انتخاب شدند. تعداد سه دبیرستان دخترانه و سه دبیرستان پسرانه و از هر دبیرستان دو کلاس و از هر کلاس نیز چهار نفر به صورت کاملاً تصادفی انتخاب شدند.

متغیرهای تحقیق

براساس اهداف درس تربیت بدنی در حیطه‌های تربیتی، چهار نیاز آموزشی به عنوان متغیرهای اصلی محسوب شدند، با توجه به هدف تندرستی و آمادگی جسمانی؛ نیاز جسمانی شامل انواع حرکات و بازی‌های ساده و همچنین تمرینات مرتبط با آمادگی حرکتی - ادراکی و عوامل آمادگی جسمانی بود. نیاز مهارتی - ورزشی براساس هدف روانی - حرکتی تنظیم شده بود و نیاز به آموزش و یادگیری دربرگیرنده انواع مهارت‌های ساده و رشته‌های ورزشی بود. سومین نیاز به هدف عاطفی - اجتماعی درس تربیت بدنی مربوط بود و میزان رضایت، لذت، ارتباط، تعامل، همکاری و پیشرفت را اندازه‌گیری می‌کرد. در نهایت، نیاز دانش‌آموزان به فراگیری اطلاعات علمی و آشنایی آنان با جنبه‌های کاربردی علوم ورزشی جزء نیازهای شناختی محسوب شده‌اند.

ابزار تحقیق

بر اساس اهداف اختصاصی تربیت بدنی در حیطه‌های تربیتی، مطالعه متون و منابع برنامه‌ریزی درسی، کتاب‌های مختلف مربوط به تربیت بدنی در مدارس، و در نهایت بررسی اهداف و استانداردهای درس تربیت بدنی در پایگاه‌های مختلف اطلاع رسانی، پرسشنامه اولیه تدوین گردید. این پرسشنامه در اختیار ۲۱ نفر از محققان دانشگاهی (با مدرک تحصیلی دکتری و صاحب نظر در مورد درس تربیت بدنی) و ۱۵ نفر از دبیران با تجربه استان گیلان قرار گرفت. در مرحله دوم، با مطالعه راهنما، پرسشنامه تحقیق به طور آزمایشی در اختیار ۲۵ نفر از دانش‌آموزان و همچنین ۲۵ نفر از والدین آنها در شهر رشت قرار گرفت که و به شکل مصاحبه، پرسشنامه را تکمیل کردند. میزان درک و قابل فهم بودن سؤالات بررسی شد. در مرحله نهایی، پرسشنامه اصلی در اختیار ۱۰ متخصص و ۲۰ معلم تربیت بدنی، ۱۵ دانش‌آموزان و ۱۵ نفر از

والدین آنها قرار گرفت و اعتبار هر یک از نیازهای اصلی مندرج در پرسشنامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ، بین ۰/۹۷-۰/۷۱ برآورد گردید.

روش جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات

با هماهنگی مدیران و مسئولان ذیربط در آموزش و پرورش استان‌ها و دفتر تحقیقات و توسعه معاونت تربیت بدنی و تندرستی آموزش و پرورش، همکاران اجرایی تحقیق (از افراد با سابقه و شاغل در دفاتر تحقیقات و پژوهش ادارات کل آموزش و پرورش هر استان)، از طریق کتابچه راهنمای تحقیق و تماس‌های مکرر تلفنی با فرآیند اجرای طرح آشنایی کامل پیدا کرده بودند و پرسشنامه‌های مربوط به متخصصان و معلمان تربیت بدنی را به صورت غیر تصادفی توزیع و جمع‌آوری کردند. تعداد مدارس دخترانه و پسرانه شهرهای مرکزی و تعداد دانش‌آموزان هر پایه تحصیلی به صورت تصادفی تعیین و از طریق مصاحبه و با راهنمایی آزمون‌گراها، نیازهای آموزشی خود را رتبه‌بندی کردند. والدین دانش‌آموزانی که در تحقیق شرکت نداشتند، از طریق فرآیند انتخاب تصادفی در مدارس و کلاس‌های درسی تعیین شدند. (تا دیدگاه و نظرات آنان تحت تاثیر تمایلات و گرایش‌های فرزندانشان در منزل قرار نگیرد و در حضور آزمون‌گر، از طریق مصاحبه، نظرات خود را اعلام و ثبت کردند. مدت پاسخگویی به سؤالات بین ۲۰ تا ۳۵ دقیقه متغیر بود، آزمودنی‌ها از بین نیازهای مختلف و پس از مطالعه کامل آنها فقط ۵ نیاز را انتخاب کردند و بر اساس اولویت‌های انتخابی، رتبه‌بندی‌ها را با عدد ۱ (بالاترین اولویت) ۲، ۳، ۴ و ۵ (آخرین اولویت) مشخص نمودند. حجم بسیار زیادی از اطلاعات در قالب جداول توصیفی مختلف طبقه‌بندی و مقایسه شدند، برای مقایسه اولویت نیازهای آموزشی مرتبط با هر یک از اهداف اختصاصی درس تربیت بدنی از آزمون رتبه‌ای کروسکال والیس، در سطح معنی‌داری $P \leq 0/05$ استفاده گردید.

یافته‌های تحقیق

نتایج تحقیق نشان داد که از نظر متخصصان، نیاز به حفظ وضعیت بدنی، انواع تمرینات قدرتی و استقامتی، و از دیدگاه معلمان نیاز به حفظ وضعیت بدنی، انجام نرمش‌های سبک و آسان و تمرینات استقامتی و هوازی جزء اولین نیازهای جسمانی و حرکتی دانش‌آموزان دبیرستان است. از دیدگاه دانش‌آموزان و والدین نیز دو نیاز نخست معلمان در اولویت قرار گرفته است (جدول ۱). با اینکه اولویت‌بندی نیازهای جسمانی- حرکتی تقریباً به هم نزدیک است؛ اما بین میانگین رتبه‌بندی نیازهای وضعیت بدنی هنجار ($P \leq 0/001$ ، $x^2 = 19/61$)، حرکات ابتکاری

$(x^2 = 16/24, P \leq 0/001)$ ، بازی‌های بومی ($x^2 = 32/82, P \leq 0/001$)، تمرین الگوهای بنیادی ($x^2 = 8/09, P \leq 0/05$)، تمرینات سرعتی ($x^2 = 18/70, P \leq 0/001$)، تمرینات قدرتی ($x^2 = 0/001$)، و همچنین نیاز به تمرینات استقامتی ($x^2 = 34/23, P \leq 0/001$)، دانش‌آموزان تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

از دیدگاه متخصصان، در میان نیازهای مهارتی- ورزشی، نیاز به آموزش رشته‌های دو و میدانی، هندبال، بسکتبال، تنیس روی میز، بدمینتون و والیبال، و از دیدگاه معلمان نیاز به آموزش رشته‌های دو و میدانی، رزمی، والیبال، ژیمناستیک و فوتبال در اولویت بالایی قرار داشته‌اند. از دیدگاه دانش‌آموزان و والدین، آموزش والیبال، شنا، فوتبال، ژیمناستیک و دو و میدانی در اولویت قرار گرفته بود (جدول ۲). مقایسه میانگین رتبه کلیه نیازهای آموزشی از دیدگاه چهار گروه نشان می‌دهد که در مورد اولویت اکثر نیازهای مهارتی (به جز نیاز به آموزش ژیمناستیک برای دختران و نیاز به آموزش شنا، ژیمناستیک، هندبال و مهارت‌های ورزش باستانی برای پسران) تفاوت معنی‌داری وجود دارد (جدول ۵).

جدول ۱. اولویت نیازهای جسمانی- حرکتی دانش‌آموزان دختر و پسر از دیدگاه آزمودنی‌ها در دوره متوسطه

ردیف	نیاز	متخصصان		معلمان		دانش‌آموزان		والدین	
		دانش‌آموزان پسر	دانش‌آموزان دختر	دانش‌آموزان پسر	دانش‌آموزان دختر	دانش‌آموزان پسر	دانش‌آموزان دختر	دانش‌آموزان پسر	دانش‌آموزان دختر
۱	حفظ وضعیت بدنی	۱	۲	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	حرکت کششی	۵	۶	۴	۲	۲	۲	۲	۲
۳	نرمش‌های سبک و ساده	۸	۷	۳	۵	۳	۳	۳	۳
۴	حرکت ابتکاری و شیرین کاری	۱۰	۸	۴	۶	۸	۴	۴	۴
۵	بازی‌های پرورشی	۱۰	۹	۵	۶	۶	۷	۵	۶
۶	بازی‌های بومی و محلی ساده	۱۱	۱۲	۶	۲	۳	۳	۵	۶
۷	بازی‌های لمنا‌دی و ایستگاهی	۴	۶	۱۱	۱۱	۸	۸	۷	۱۰
۸	بازی با الگوهای حرکتی بنیادی	۱۲	۱۱	۱۲	۱۲	۴	۱۲	۷	۹
۹	تمرینات تعادلی و هماهنگی	۹	۷	۸	۱۱	۱۱	۱۱	۸	۷
۱۰	تمرینات سرعتی و چابکی	۵	۴	۹	۱۰	۹	۹	۱۱	۱۱
۱۱	تمرینات قدرتی و استقامت عضلانی	۳	۱	۷	۷	۱۰	۱۰	۱۰	۵
۱۲	تمرینات استقامتی و هوازی	۲	۳	۳	۵	۱۲	۱۲	۱۲	۱۲

جدول ۲. اولویت نیازهای مهارتی - ورزشی دانش آموزان پسر و دختر از دیدگاه آزمودنی‌ها در دوره متوسطه

ردیف	نیاز	متخصصان		معلمان		دانش آموزان		والدین	
		دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر
۱	آموزش شنا	۱۱	۱۱	۶	۷	۱	۴	۱	۱
۲	آموزش ژیمناستیک	۱۰	۱۰	۳	۴	۶	۲	۴	۲
۳	آموزش دو و میدانی	۱	۱	۱	۲	۷	۶	۷	۴
۴	آموزش والیبال	۵	۵	۴	۲	۲	۳	۵	۶
۵	آموزش فوتبال	۹	۹	۷	۵	۵	۱	۲	۱۳
۶	آموزش بسکتبال	۲	۶	۹	۸	۴	۵	۳	۳
۷	آموزش هندبال	۳	۲	۹	۹	۱۰	۸	۷	۱۲
۸	آموزش تنیس روی میز	۳	۳	۶	۶	۱۲	۱۱	۱۲	۸
۹	آموزش بدمینتون	۴	۴	۱۱	۱۱	۱۰	۱۰	۹	۱۱
۱۰	آموزش ورزش‌های رزمی	۸	۸	۱	۷	۹	۸	۶	۹
۱۱	آموزش کشتی	-	-	-	۱۳	-	-	۹	۷
۱۲	آموزش مهارت‌های ورزش باستانی	-	-	-	۱۲	-	-	۱۳	۵
۱۳	آموزش شطرنج	۷	۷	۶	۸	۳	۱۱	۱۰	۱۰

جدول ۳. اولویت نیازهای شناختی دانش آموزان دختر و پسر از دیدگاه آزمودنی‌ها در دوره متوسطه

ردیف	نیاز	متخصصان		معلمان		دانش آموزان		والدین	
		دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر
۱	اصول حفظ وضعیت بدنی	۱	۲	۱	۱	۱	۴	۱	۱
۲	آناتومی و فیزیولوژی انسان	۲	۲	۳	۲	۲	۲	۲	۴
۳	بهداشت و سلامت جسمانی	۳	۱	۴	۳	۴	۵	۲	۲
۴	بهداشت و تغذیه ورزش	۴	۵	۷	۶	۵	۳	۹	۶
۵	اصول تمرین آمادگی جسمانی	۵	۴	۴	۴	۴	۴	۵	۴
۶	تاریخ ورزش	۶	۸	۶	۵	۶	۶	۴	۵
۷	تربیت و اخلاق ورزشی	۸	۱۱	۲	۸	۹	۹	۷	۷
۸	اصول ایمنی و ورزش درمانی	۱۳	۹	۷	۷	۸	۱۳	۱۱	۱۰
۹	اصول حرکت شناسی و بیومکانیک	۱۲	۶	۸	۸	۹	۱۱	۱۵	۱۵
۱۰	اصول یادگیری و تمرین مهارت	۱۰	۷	۱۰	۱۰	۱۴	۷	۸	۸
۱۱	مقررات و قوانین ورزشی	۷	۱۰	۱۲	۱۲	۱۰	۱۳	۱۰	۱۱
۱۲	مدیریت و سازمان‌های ورزشی	۹	۱۲	۱۳	۱۳	۷	۱۲	۱۳	۱۳
۱۳	سیاست و اقتصاد ورزش	۱۵	۱۴	۱۱	۱۲	۸	۱۰	۶	۱۲
۱۴	روان شناسی ورزش	۱۱	۱۳	۱۴	۱۳	۱۵	۱۴	۱۲	۹
۱۵	مسائل اجتماعی و فرهنگی ورزش	۱۴	۱۵	۱۵	۱۵	۱۲	۱۵	۱۴	۱۴

جدول ۴. اولویت نیازهای اجتماعی - عاطفی دانش آموزان دختر و پسر
از دیدگاه آزمودنی‌ها در دوره متوسطه

ردیف	نیاز	متخصصان		معلمان		دانش آموزان		والدین	
		دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر	دانش آموزان دختر	دانش آموزان پسر
۱	بدن متناسب و آماده	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
۲	ظاهر شاداب و سالم	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲	۲
۳	سرگرمی و لذت بردن	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴	۴
۴	یادگیری مهارت‌های ورزشی	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳	۳
۵	شرکت در مسابقات ورزشی	۵	۷	۶	۶	۵	۶	۵	۵
۶	رفع خستگی	۷	۶	۵	۵	۶	۵	۶	۷
۷	بودن با دوستان	۹	۸	۷	۷	۸	۸	۱۱	۵
۸	کنجکاو و ماجراجویی	۶	۵	۹	۷	۷	۷	۸	۹
۹	نمایش توانایی و مهارت	۱۱	۱۲	۸	۸	۹	۹	۱۱	۱۱
۱۰	آزاد و شاد بودن	۱۲	۹	۱۲	۹	۱۰	۱۰	۱۳	۸
۱۱	داشتن ارتباط بیشتر با افراد	۱۰	۱۴	۱۵	۱۴	۱۴	۱۴	۱۰	۱۳
۱۲	عضویت در تیم مدرسه	۸	۱۱	۱۱	۱۲	۱۰	۱۲	۱۴	۸
۱۳	تقلید و الگوبرداری	۱۴	۱۰	۱۰	۱۱	۸	۹	۱۲	۹
۱۴	پیشرفت در ورزش	۱۳	۱۳	۱۳	۱۵	۱۳	۱۵	۷	۱۴
۱۵	کسب موفقیت و پیروزی	۱۵	۱۵	۱۴	۱۳	۱۵	۱۳	۱۲	۱۴

جدول ۵. مقایسه اولویت نیازهای جسمانی، مهارتی، شناختی و عاطفی دانش‌آموزان دوره متوسطه از دیدگاه آزمودنی‌ها

نیاز	جسمانی		مهارتی		شناختی		عاطفی	
	مقدار خی دو	سطح معنی‌دار ی	مقدار خی دو	سطح معنی‌دار ی	مقدار خی دو	سطح معنی‌داری	مقدار خی دو	سطح معنی‌داری
اول	۱۹/۶۱	۰/۰۰۰**	۲۲/۰۴	۰/۰۰۰**	۷/۷۷	۰/۰۵*	۰/۷۲	۰/۸۶
دوم	۵/۱۹	۰/۱۵	۸/۳۰	۰/۰۹	۱۰/۰۸	۰/۰۱**	۷/۸۹	۰/۰۴
سوم	۷/۲۹	۰/۰۶	۳/۹۸	۰/۲۶	۲۱/۵۸	۰/۰۰۰**	۱۹/۹۰	۰/۰۰۰**
چهارم	۱۶/۲۴	۰/۰۱**	۴/۵۹	۰/۲۰	۱۷/۱۲	۰/۰۰۰**	۳۶/۴۴	۰/۰۰۰**
پنجم	۱/۵۹	۰/۶۶	۶۴/۶۹	۰/۰۰۰**	۲/۱۹	۰/۵۲	۴/۵۲	۰/۱۱
ششم	۳۲/۸۲	۰/۰۰۰**	۱۶/۲۳	۰/۰۰۰**	۱۰/۰	۰/۰۱**	۱۰/۹۱	۰/۰۱*
هفتم	۸/۴۹	۰/۰۳۷	۲۰/۷۸	۰/۰۰۰**	۱/۷۳	۰/۶۳	۱۰/۴۵	۰/۰۱*
هشتم	۸/۰۹	۰/۰۴*	۲۱/۲۳	۰/۰۰۰**	۷/۶۹	۰/۰۵*	۸/۳۷	۰/۰۳*
نهم	۵/۸۲	۰/۱۲	۶/۵۸	۰/۰۸	۲۱/۵۵	۰/۰۰۰**	۳/۹۶	۰/۲۶
دهم	۱۸/۷۰	۰/۰۰۰**	۲۰/۸۴	۰/۰۰۰**	۸/۱۴	۰/۰۴*	۳/۹۸	۰/۲۶
یازدهم	۱۷/۰۴	۰/۰۰۰**	۱۰/۴۲	۰/۰۱*	۲/۶۱	۰/۴۵	۱۵/۱۲	۰/۰۲*
دوازدهم	۳۴/۲۳	۰/۰۰۰**	۹/۴۶	۰/۰۲*	۳/۲۷	۰/۳۵	۳/۸۸	۰/۲۷
سیزدهم	-	-	۱۷/۹۱	۰/۰۰۰**	۳/۹۱	۰/۲۷	۰/۵۳	۰/۹۱
چهارم	-	-	-	-	۶/۲۳	۰/۱۰	۲۲/۲۵	۰/۰۰۰**
پانزدهم	-	-	-	-	۴/۸۳	۰/۲۸	۲۰/۷۲	۰/۰۰۰**

** در سطح $p \leq 0/01$ معنی‌دار است.

* در سطح $p \leq 0/05$ معنی‌دار است.

نیاز به شناخت اصول حفظ وضعیت بدنی، آشنایی با عملکرد بدن، اصول بهداشت، تغذیه و سلامتی، علم تمرین و آمادگی جسمانی جزء اولین نیازهای شناختی دانش‌آموزان دوره متوسطه از دیدگاه آزمودنی‌های تحقیق بود (جدول ۳). البته بین میانگین رتبه اکثر نیازهای دانش‌آموزان دختر (به جز نیازهای ردیف اول، هفتم، دهم، یازدهم و سیزدهم) و نیازهای دانش‌آموزان پسر (به جز نیازهای پنجم، هفتم، یازدهم، دوازدهم، سیزدهم و پانزدهم) تفاوت معنی‌داری وجود داشت (جدول ۵). همان‌طور که اطلاعات جدول ۴ نشان می‌دهد، از دیدگاه آزمودنی‌های تحقیق، نیازهای ردیف اول الی ششم در رتبه بالایی قرار دارند. مقایسه میانگین

رتبه نیازهای عاطفی دانش‌آموزان دختر نشان می‌دهد که فقط بین نیازهای ردیف (چهارم، ششم، هفتم و چهاردهم) تفاوت معنی‌داری وجود دارد (جدول ۵) و این تفاوت در میانگین رتبه نیازهای عاطفی دانش‌آموزان پسر بیشتر از دانش‌آموزان دختر است؛ به طوری که آزمودنی‌ها در مورد میانگین رتبه نیازهای ردیف سوم، چهارم، ششم، هفتم، هشتم، یازدهم، چهاردهم و پانزدهم توافق نظر ندارند (جدول ۵).

بحث و نتیجه‌گیری

بررسی تحقیقاتی که در سی سال گذشته در مورد جنبه‌های مختلف درس تربیت بدنی مدارس کشور انجام گرفته است، این واقعیت را آشکار می‌سازد که به برنامه و محتوای درس تربیت بدنی کمتر توجه شده است (۱). تحقیقات بسیار اندک در زمینه درس تربیت بدنی نیز توانسته است در درس تربیت بدنی تحولی ایجاد کند (۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸). البته موضوع تدوین کتاب درسی بر اساس نظرات سر گروه‌های آموزشی تربیت بدنی در کشور از سال (۱۳۸۲-۱۳۷۹)، اعتبار سنجی شد و نهایتاً اعلام گردید که امکانات لازم برای اجرای این برنامه درسی وجود ندارد. از طرف دیگر، برخی متخصصان و نویسندگان مانند پویان فرد و معینی، ذکایی و نبوی، بخردی و عابد نظری، رحیمی، عسگریان، مظلومی سادات، دباغیان و مشرف جوادی توانسته‌اند بسیاری از نیازهای دانش‌آموزان و فعالیت‌های مورد نیاز و مرتبط با اهداف تربیت بدنی را ارائه کنند (۱۹، ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳).

آزمودنی‌های این تحقیق از نظر دانش، تجربه و تخصص متفاوت بودند و این موضوع بر میزان اختلاف نظر و همچنین بر اولویت‌بندی متفاوت نیازهای آموزشی اثر گذاشته است. ضمناً در اعلام نیازهای آموزشی، درس تربیت بدنی از دیدگاه دانش‌آموزان، معلمان و متخصصان بر امکانات و فضاهای آموزشی مدارس تأثیری نداشته، و نیازهای آموزشی بدون توجه به عامل مذکور اولویت‌بندی شده است، اما ممکن است والدین در بیان نیازهای دانش‌آموزان، تحت تأثیر علائق و تمایلات فرزندان خود قرار گرفته باشند.

بررسی میانگین رتبه نیازهای جسمانی - حرکتی، مهارتی، شناختی و عاطفی - اجتماعی به تفکیک از دیدگاه متخصصان، معلمان، دانش‌آموزان و والدین نشان می‌دهد که رتبه نیازهای جسمانی - حرکتی و رتبه نیازهای مهارتی - ورزشی برای دانش‌آموزان دختر و پسر به ویژه از دیدگاه متخصصان و معلمان بسیار مشابه است همچنین اولویت‌بندی نیازهای مذکور از دیدگاه دانش‌آموزان به دیدگاه والدین نزدیک است. با پذیرش توافق نظر آزمودنی‌ها در مورد میانگین رتبه

نیازها (متخصصان و معلمان) یا (دانش‌آموزان و والدین) می‌توان الگوهای متفاوتی برای برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی ارائه کرد.

به طور کلی نتایج تحقیق حاضر با بررسی نیازهای مختلف آموزشی دانش‌آموزان در درس تربیت بدنی بر اساس اهداف شناخته شده دانش تربیت بدنی و علوم ورزشی برای مدارس از دیدگاه متخصصان و معلمان (گروه‌های کارشناسی و حرفه‌ای)، فراگیران و والدین نشان داد که می‌توان با سامان دهی یافته‌های پژوهشی، الگوهای مختلفی را برای برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی ارائه کرد؛ به طوری که دیدگاه ترکیبی یا مشترک آزمودنی‌های تحقیق در مورد رتبه و نیازهای دانش‌آموزان با مبانی نظری درس تربیت بدنی در مدارس، نظرات و تجارب اعلام شده در کتاب‌ها و مقالات متعدد سازگار باشد، و سلسله مراتب اولویت این نیازها با اصول رشد و یادگیری حرکتی، اصول تدوین فعالیت‌های متناسب با اهداف و برنامه درس تربیت بدنی، و همچنین با ویژگی‌ها و نیازهای رشد جسمانی، شناختی و عاطفی-اجتماعی دانش‌آموزان مطابقت داشته باشد. نکته اساسی در تفسیر و کاربرد یافته‌های تحقیق این است که کارشناسان برنامه‌ریزی درسی و یا معلمان تربیت بدنی باید با استفاده از این الگوها، فعالیت‌های متناسب با نیازها را تدوین کنند و آنها را در یک دوره آزمایشی به اجرا بگذارند.

بررسی یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که می‌توان الگوهای مختلفی را برای برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی پیشنهاد کرد. این نتایج نه فقط برای تدوین الگوی خاص برنامه‌ریزی درس تربیت بدنی، بلکه به مثابه یک راهنمای آموزشی با توجه به شرایط مدارس مناطق مختلف کشور و همچنین در استراتژی توسعه فضاهای روباز و بسته، تدارک ابزارهای ورزشی، استاندارد سازی اهداف، برنامه و فعالیت‌های دوره‌های تحصیلی و روش‌های اندازه‌گیری و همچنین ارزشیابی درس تربیت بدنی مفید است. از طرف دیگر با تحقیقات مختلف می‌توان نیازهای مدیریتی و پشتیبانی (منابع مالی، تجهیزات امکانات، نیروی انسانی و غیره) هر یک از برنامه‌های درسی را بررسی کرد.

با اینکه آزمودنی‌های تحقیق از اطلاعات یکسانی برخوردار نیستند، اما به هر صورت باید میان نظرات توافق کرد. اگر اختلاف نظر وجود داشته باشد، معمولاً دو روش برای اولویت‌بندی پیش‌بینی شده است که عبارت‌اند از:

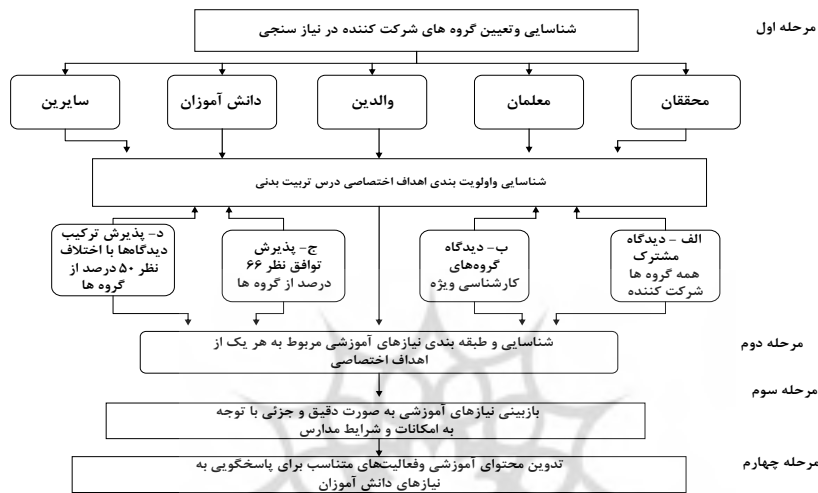
۱- اولویت بندی توسط محقق یا مسئول نیازسنجی

۲- استفاده از نظرات کارشناسان خبره در پایان نیازسنجی (۳)

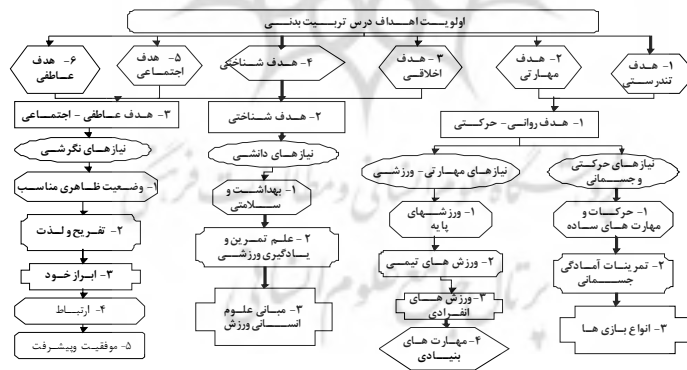
بر اساس اصول مختلفی که برای نیازسنجی بیان شده است، در ارائه الگو باید به چند نکته مهم توجه کرد. نخست اینکه، برای استفاده از الگوهای پیشنهادی در سطح منطقه ای و حتی در

سطح مدرسه لازم است امکانات آموزشی- ورزشی در نظر گرفته شود و فعالیت‌های متناسب با امکانات تدوین گردد. دوم اینکه، چون میزان پاسخ و رتبه‌بندی نیازهای دانش‌آموزان توسط آزمودنی‌ها تابع دانش و اطلاعات آنهاست، و اگر توجه یکسان و برابر یا هم وزن تلقی کردن این نظرات (ترکیب نظرات یا دیدگاه مشترک) قابل قبول نباشد، باید از الگوهای درسی مبتنی بر دیدگاه مشترک والدین و دانش‌آموزان و یا دیدگاه مشترک معلمان و متخصصان استفاده کرد.

البته توجه نا برابر به دیدگاه‌ها، به حساسیت موضوع و نوع نیاز در این تحقیق بستگی دارد، مثلاً به نظر می‌رسد نیازهای مهارتی- ورزشی برای کلیه آزمودنی‌های تحقیق نسبت به نیازهای عاطفی- اجتماعی روشن و واضح بود. از طرف دیگر، خلاصه و محدود کردن نیازها به عامل و شاخص‌های کلی، به نزدیک کردن دیدگاه‌ها و ارائه یک الگوی ترکیبی کمک می‌کند. استفاده از دیدگاه مشترک، در حقیقت برقراری نوعی توافق بین نیازهایی است که گروه‌های مختلف در مورد رتبه آنها اختلاف نظر (تفاوت معنی‌دار) دارند. البته دستیابی به موافقت کامل یا صد در صد، کار مشکلی است. نمودار ۱، الگوی کلی برنامه‌ریزی را بر اساس شناسایی نیازهای آموزش در تربیت بدنی از دیدگاه‌های مختلف نشان می‌دهد، مثلاً اگر دیدگاه متخصصان و معلمان به عنوان دیدگاه‌های کارشناسی پذیرفته شود؛ اولویت نیازهای آموزشی در برنامه‌ریزی درسی تفاوت خواهد داشت (نمودار ۱). در الگوی پیشنهادی این تحقیق، کلیه نیازهای آموزشی با استفاده از روش تحلیل عاملی در چند هدف اصلی خلاصه شده است؛ سپس دیدگاه مشترک یا میانگین رتبه عامل‌های اصلی مربوط به نیازها در یک الگوی پیشنهادی (نمودار شماره ۲) خلاصه شده است. براساس این الگو، هدف تندرستی و مهارتی یا نیازهای جسمانی و مهارتی، زیر مجموعه هدف روانی- حرکتی؛ نیازهای دانشی، زیر مجموعه هدف شناختی و اهداف اجتماعی اخلاقی و عاطفی یا نیازهای نگرش نیز زیرمجموعه نیازهای نگرشی قرار گرفته‌اند. این قسمت از الگو، براساس مبانی نظری و مرور پیشینه تدوین شده است، ولی نیازهای آموزشی مختلف براساس روش تحقیق عاملی در زیر مجموعه سه هدف اصلی و اختصاصی تربیت بدنی قرار گرفته‌اند.

نمودار ۱. الگوی نیازسنجی، درس تربیت بدنی، برای هر یک از مقاطع تحصیلی،

نمودار ۲. الگوی پیشنهادی برنامه ریزی درس تربیت بدنی دانش آموزان مقطع متوسطه براساس

دیدگاه مشترک گروه های شرکت کننده

بازی ها در برنامه درسی دوره دبیرستان اولویت دارد؛ در عامل نیازهای مهارتی - ورزشی نیز آموزش ورزش های پایه بر ورزش های تیمی و سپس بر ورزش های انفرادی مقدم است. توجه به ورزش های تیمی در این دوره از جنبه های مختلف اجتماعی بسیار مهم است. علاوه بر این، پاسخگویی به نیازهای بهداشتی، ایمنی و عوامل ریسک و تندرستی بر سایر مفاهیم شناختی اولویت دارد.

برنامه‌ریزی بر اساس این الگو، جوانان را با اطلاعات مفید و کاربردی در ارتباط با حفظ سلامتی و بهداشت آشنا خواهد ساخت. از طرف دیگر، محتوای برنامه درسی و فعالیت‌های ورزشی باید در جهت حفظ وضعیت ظاهری قرار گیرد، چون این نیاز در دوره جوانی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده و استفاده از برنامه تربیت بدنی برای تفریح، لذت بردن و سرگرم شدن جزء نیازهای اساسی دانش‌آموزان است.

منابع:

۱. بنار، نوشین (۱۳۸۱). بررسی هدف دانش‌آموزان از فعالیت در کلاس‌های تربیت بدنی مدارس راهنمایی و دبیرستان رشت، پایان نامه کارشناسی ارشد (چاپ شده)، دانشگاه گیلان.
۲. فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۸۱). نیازسنجی آموزشی (الگوها و فنون). انتشارات آبیژ، تهران: چاپ اول.
۳. عباس زادگان، محمد و ترک زاده، جعفر (۱۳۷۹). نیازسنجی آموزشی در سازمان‌ها، شرکت سهامی انتشار، تهران: چاپ اول.
۴. بازرگان، عباس (۱۳۸۰). ارزشیابی آموزشی. انتشارات سمت، چاپ اول.
۵. طالب زاده نویریان، محسن و فتحی واجارگاه، کوروش (۱۳۸۱). مباحث تخصصی برنامه ریزی درسی. انتشارات آبیژ، تهران: چاپ اول.
۶. قورچیان، نادرقلی و تنساز، فروغ (۱۳۷۱). تحولات برنامه درسی. مؤسسه پژوهش و برنامه‌ریزی آموزش عالی، چاپ اول.
۷. گروه مشاوران یونسکو (۱۹۷۳). فرآیند برنامه‌ریزی آموزشی. ترجمه فریده مشایخ (۱۳۷۳)، انتشارات مدرسه، چاپ پنجم.
۸. گالن سیلور، جی؛ الکساندر، ویلیام ام و لوئیس، آرتور - جی (۱۹۰۲). برنامه ریزی درسی برای تدریس و یادگیری بهتر. ترجمه غلامرضا خوی نژاد (۱۳۷۲)، آستان قدس، چاپ اول.
۹. آزمون، جواد و آجودانی گرگان، ماندانا (۱۳۸۲). درس تربیت بدنی در مدرسه‌های جهان. معاونت تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش، انتشارات دفتر تحقیقات و توسعه، چاپ اول، پاییز.

۱۰. هلیسون، دونالد (۱۹۳۸). اهداف و راهبردها در آموزش تربیت بدنی. ترجمه محسن حلاجی (۱۳۸۱)، انتشارات دفتر تحقیقات و توسعه. معاونت تربیت بدنی و تندرستی آموزش و پرورش، چاپ اول.
11. Stephen A, Bruce R; & Jill perrone (1991). Student –Athletes Perception of High School Sport Participation, Journal of Research Quarterly of Exercise and Sport, 5, (4) 123-127.
12. Wilcox, C. Ralph (1987). Promoting Partnts as Partners in Physical Education, Physical Educator, Winter, 44(4)19-23.
۱۳. حلاجی، محسن (۱۳۷۵). ورزش مدارس در ۲۰ سال گذشته، ورزش و ارزش. اداره کل تربیت بدنی پسران، وزارت آموزش و پرورش. شماره ۱۳۶، صص: ۵-۸.
۱۴. سلطانی، بیات و هادی پور، مژگان (۱۳۸۱). بررسی مشکلات و تنگناهای موجود در تربیت بدنی در استان چهارمحال بختیاری از دیدگاه مدیران و دبیران تربیت بدنی. پایان نامه کارشناسی ارشد (چاپ شده)، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۵. عارفیان، بیزار (۱۳۷۹). نقش تألیف کتب درسی تربیت بدنی و ورزش در کیفیت آموزشی این رشته از دیدگاه معلمان، مدیران و مسئولین تربیت بدنی استان هرمزگان. پایان نامه کارشناسی ارشد (چاپ شده)، دانشگاه تهران.
۱۶. علم، شهرام (۱۳۸۱). بررسی عوامل مؤثر در افزایش کارآیی درس تربیت بدنی از دیدگاه مدیران مدارس و معلمان تربیت بدنی شهر اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد (چاپ شده)، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۷. قلعه نوعی، علیرضا (۱۳۸۱). مقایسه دیدگاه معلمان، مدیران و دانش آموزان درباره وضعیت کمی و کیفی درس تربیت بدنی مدارس راهنمایی و متوسطه. پایان نامه کارشناسی ارشد (چاپ شده)، دانشگاه شهید بهشتی.
۱۸. مظلومی سادات، طاهره و همکاران (۱۳۷۵). بررسی مشکلات، نارسایی ها، تنگناها و نیازسنجی تربیت بدنی مدارس ابتدایی دخترانه به منظور ارائه یک برنامه جامع و کاربردی. پایان نامه کارشناسی ارشد (چاپ شده)، دانشگاه تهران.
۱۹. ذکایی، محمود؛ بخردی، محمد و عابد نظری، حسین (۱۳۸۰). برنامه ریزی و روش تدریس تربیت بدنی، آموزش فراگیر معلمان تربیت بدنی، دوره متوسطه، آموزش و پرورش، صص: ۵۲-۱.

۲۰. ذکایی، محمود؛ عابد نظری، حسین و بخردی، محمد (۱۳۸۱). آموزش فراگیر معلمان تربیت بدنی سراسر کشور، راهنمای تدریس تربیت بدنی (دوره ابتدایی)، ویژه برادران، آموزش و پرورش، چاپ اول.

۲۱. سراج زاده، غلامرضا و همکاران (۱۳۷۹). کتاب معلم تربیت بدنی اول دبستان (راهنمای تدریس). دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی، وزارت آموزش و پرورش، چاپ اول.

۲۲. عسگریان، مصطفی؛ مظلومی سادات، طاهره؛ و دباغیان، ابوالقاسم (۱۳۷۱). راهنمای معلمان تربیت بدنی (کلاس‌های دوم و سوم ابتدایی) اداره کل تربیت بدنی دختران، آموزش و پرورش، چاپ دوم. سایت معاونت تربیت بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش
www.neshat.org

23. Bruce, W. Deacon (2001). Physical Education Curriculum Review Report. Ministry of Education, British Columbia, www.yahoo.com/Education/Curriculum.

24. Ennis, Cathrine, D. (1992). Developing A Physical Education Curriculum Based on Learning Goals, Journal of Physical Education, Recreation and Dance, September, 63 (7), 74-77.

25. Holley Kara C, & Clarke mark S. (2003). The Use of Content Standards by Utah Secondary School. Physical Educators, Journal of Physical Education, Recreation and Dance, 79 (6), 45-48.

26. Matanin Marcia & Collier Connie (2003). Longitudinal Analysis of Pre-service Teachers' Beliefs About Teaching Physical Education, Journal of Teaching Physical Education, 22, 153-168.

27. Lidor, R. (2000). On Becoming A Teacher-Learner: Instructional Applications of An Integrated Approach, Physical Educator, 7 (1), 14-22.

28. Quaterman, Jerome; Hrris, coeraldine & chew, M Rose (1996). African-American Student's Perceptions of The Values of Basic Physical Education Activity Programs at Historically Black Colleges and Universities, Journal of Teaching Physical Education, 15(2), 188-204.

۲۹. هاروانیتا، ج (۱۹۷۷). طبقه‌بندی هدف‌های تربیتی (حیطه روانی - حرکتی). ترجمه علی‌رضا کیامنش (۱۳۶۵)، وزارت آموزش و پرورش.